13.00.00	13.00.06	01.00.00
13.00.01	13.00.07	02.00.00
13.00.02	13.00.08	03.00.00
13.00.03	13.00.09	09.00.00
13.00.04	07.00.00	10.00.00
13.00.05	19.00.00	11.00.00

№5/2025

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Pedagogik, psixometodologik va tabiiy fanlarga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 284 sahifa,
14-may, 2025-yil.

BOSH MUHARRIR:
Qirg'izboyev Abdug'affor Karimjonovich – Tarix fanlari doktori, professor

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:
Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A`ZOLARI
Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Umarova H.O'. – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Somurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F.O. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD),dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'icha falsafa doktori (PhD)
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ
Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, Toshkent davlat texnika universiteti, G. V. Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti Toshkent temir yo'l muhandislari instituti.

EDITOR-IN-CHIEF:
Qirg‘izboyev Abdug‘affor Karimjonovich – Doctor of Historical Sciences, Professor

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:
Ibragimova Gulsanam Ne’matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:
Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician
Shoumarov G‘. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician
Umarova H.O‘. – Minister of Preschool and School Education of the Republic of Uzbekistan
Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Shermuhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Ma’murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor
Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)
Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)
Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)
Rejep O‘zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)
Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)
Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)
Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor
Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)
Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor
Mirzayeva F.O. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor
Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service
Saifnazarov I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Professor
Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)
Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor
Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor
Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics
Ashurov R. R. – doctor of philosophy (PhD) in psychology
Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region
Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

“Maktabgacha va maktab ta’limi” jurnali Oliy attestatsiya komissiyasining 26-08-2024 yildagi №11-05-4381/01-Kengash tavsiyasiga ko‘ra, pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD) va fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning tadqiqot ishlari yuzasidan dissertatsiyalarining asosiy ilmiy natijalarini chop etish uchun tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan.

Asos: OAK Pedagogik texnologiyalar va psixologik tadqiqotlar bo‘yicha ekspert kengashi tavsiyasi (29-10-2024-y.; №10); OAK Tartib-qoida komissiyasi qarori (30-10-2024-y., №10/24); OAK Rayosatining qarori (31-10-2024-y., №363/5).

“Maktabgacha va maktab ta’limi” jurnali

26.06.2023-yildan

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669245 reyestr raqami tartibi bo‘yicha ro‘yxatdan o‘tkazilgan.

Litsenziya raqami: №095310

MUNDARIJA CONTENTS СОДЕРЖАНИЕ

MUNDARIJA

Nutq oʻstirish mashgʻulotlarida maqol va rivoyatlardan foydalanish texnologiyasi 12
Azimova Nodira Xikmatovna

Matematikada oʻtkaziladigan sinfdan tashqari viktorina, matematik ertalik va matematik musobaqalarni tashkil etish.. 15
Azizova Dilnoz Yoʻldashevna

Adabiy ta'limda fanlararo integratsiyani rivojlantirishda didaktik oʻyinlarning oʻrni 19
Hasanova Bahora Isa qizi

Boshlangʻich sinf ona tili darsliklaridagi kognitiv-pragmatik mashqlar turlari va mazmuni.. 22
Jahonova Nargiza Yunus qizi

Umumiy oʻrta ta'lim maktablarida kimyo fanidan uyga vazifalarni tashkil etishda QUIZ testlardan foydalanish 28
Jamolova Nodirabegim Jobir qizi

Maktabgacha katta yoshdagi bolalarning tadqiqotchilik faoliyatini tashkil etishning dolzarbligi 32
Mazgarova Durdona Shuxrat qizi, Mirzakamolova Komola Xojiakbar qizi

Understanding and Using Articles in English: A Practical Approach.. 35
Mustafoyeva Nigina Shuhrat kizi

Boʻlajak tarbiya fani oʻqituvchilarining kasbiy tayyorgarligi jarayonida raqamli texnologiyalardan foydalanishning nazariy asoslari.. 40
Nosirova Dilfuza

Ona tili va oʻqish savodxonligi fanining boshlangʻich ta'limdagi oʻrni va ahamiyati 45
Otamurodova Mahfirat Husan qizi

Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining ta'lim sohasidagi qaror va qonunlari asosida maktabgacha yoshdagi bolalarda tadqiqotchilik faoliyatini rivojlantirishga zamonaviy yondashuv 49
Imamova Nilufar Zabiyxulla qizi, Poʻlatova Mahfuza Toʻlqin qizi

Maktabgacha ta'lim tashkiloti rahbarlarining kasbiy etikasi va madaniy salohiyatini shakllantirish omillari... 52
Qodirova Fotima Rashidovna

Boshlangʻich ta'limda tarbiya jarayonining samaradorligini oshirishda xorijiy tajribalarining qiyosiy tahlili.... 55
Shokirova Madinabonu Shomurod qizi

Boshlangʻich sinflarda matematika oʻqitishda mental arifmetikaning oʻrni.. 59
Sulaymonova Nigora Olimjon qizi

Boshlangʻich ta'limda ta'lim samaradorligini oshirishda xorijiy tajribalardan foydalanish mexanizmlari (Singapur ta'lim tizimi misolida).. 63
Taniqlulova Oʻgʻiloy Fahriddin qizi

SWOT texnologiyasi asosida talabalarning tadqiqotchilik koʻnikmalarini rivojlantirish modeli.. 66
Abdusalomova Saidabonu Ziyovuddin qizi

Механизмы формирования характера трудолюбия в младшем школьном возрасте 69
Зияев Амаль Толибович

Современные методы обучения иностранному языку в начальных классах 72
Косимова Шахризода Бахромжон кизи, Рузметова Хилола Абдушариповна

Ислам в духовных исканиях льва толстого: уважение великого писателя к религии и пророку 75
Мамасодикова Махзуна Жалол кизи

Проблемы и особенности перевода с узбекского языка на русский: анализ ошибок и пути решения 78
Холмуродова Дилдора Хусниддиновна

Развитие русского языка в современном мире 80
Чернова Татьяна Алексеевна, Темиров Руслан Расул угли, Хасанов Сайхунбек Килич угли

Ona tili ta'limida muqobil javobli testlardan foydalanishning afzalliklari.. 83
Komilova Lola Nasilloyevna

Maxsus pedagogikani oʻqitishda klinik, tarixiy, psixologik, didaktik materiallarni integrativ oʻqitish metodlari 91
Djavlanova Nodira Xamza qizi

Professional ta'lim muassasalari o'quvchilarining loyihalash kompetentligini shakllantirish 94
Xidirova Dildora Zayniddinovna

Formation of Cultural Tolerance in Preschool Children Through Foreign Language Learning Using Digital Educational Resources 98
Dadakhanova Mohlaroyim Muratvayevna

Ingliz tili o'qituvchilarini tayyorlash va qo'llab-quvvatlashning samarali usullarini o'rganish 106
Ataullayev Fazliddin Fahriddin o'g'li

O'quv jarayonida sun'iy intellekt tizimlaridan foydalanishning ta'limiy aspektlari tahlili 110
Zubayda Barnoyeva

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida funksional savodxonlikni shakllantirishning nazariy va metodik manbalari 116
Mirxalilova Nargiza Akbarovna, Usmanova Mashkura Mirzoroximovna, Xunarova Lobar Akbaraliyevna

Butun dunyoda nogiron bolalarga nisbatan munosabat: stereotiplar va ularni yengish 120
Axmadova Shahloxon Voxid qizi

Ijtimoiy va pedagogik riablitatsiyon deviant xulqi bo'lgan o'smirlar 124
Abduvaliyeva Mashhura Abduvohid qizi

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida mehnat munosabatlarini tartibga solishda sog'lom ish muhitini yaratish 127
Qosimova Shaxnoza Nuriddinovna

Maktab o'quvchilarida chet tili bo'yicha strategik kompetensiyani shakllantirish: psixolingvistik asoslar 131
Akmalxonova Nodira

Chet tillarini o'zlashtirishning psixolingvistik asoslari: A. A. Leontyev qarashlarining tahlili 137
B. O. Toshboyeva

O'quvchilarni tabiiy-ilmiy savodxonligini shakllantirish asosida tadqiqotchilik ko'nikmalarini rivojlantirish metodikasini takomillashtirishning xususiyatlari mazmuni 143
Ro'zimatov Jamshid Alisher o'g'li

Boshlang'ich sinf "tarbiya" darslarida o'quvchilarning tanqidiy tafakkurini rivojlantirishga qaratilgan mavzularning mazmun-mohiyati 148
Xoliqulova Moxichehra Nodir qizi

Развитие деонтологической компетентности будущих учителей предмета "воспитания" 152
Вахобов Анвар Абдусаттор угли

Obrazli tafakkur – boshlang'ich sinf o'quvchilarining nutqini o'stiruvchi vosita 155
Turg'unova Xumora Xusniddin qizi

Boshlang'ich sinflarda janriy xususiyatlariga ko'ra ifodali o'qish ko'nikmasining yo'nalishlari 158
Tirkasheva Xumora Nurali qizi

Sharof Boshbekovning "Temir xotin" dramasida dramatik diskursning semantik va sintaktik qurilishi 162
Mavlanova Xafiza Gulmurodovna

Maktabgacha yoshdagi bolalarning teleko'rsatuvlar vositasida nutq madaniyatini rivojlantirish pedagogik muammo sifatida 166
Abduvosiyeva Mahmuda Xamidullo qizi

"O'z-o'zini rivojlantirish", "amaliyot" hamda "pedagogik amaliyot" tushunchalarining ijtimoiy-falsafiy, pedagogik talqini 169
Adasheva Matluba

Kursantlarda muzokaraga kirishish ko'nikmalarini shakllantirishda nizoli vaziyatlar strategiyalarining psixologik o'rni 173
Azamjonova Oyniso Qahramon qizi

Maktabgacha ta'lim tashkilotlari boshqaruvi jarayonida rahbar kompetensiyalarini rivojlantirishning zamonaviy metodik yondashuvlari 178
Berdiyeva Dilafruz Shuxratovna

Boshlang'ich ta'lim o'quv-tarbiya jarayonida mashq daftarining o'rni va ahamiyati 182
Bo'ronova Maftuna Valijon qizi

Raqamli texnologiyalar yordamida kitobxonlik madaniyatini takomillashtirishning nazariy asoslari 186
Burxanov Bahodir Baxtiyorxodjaevich

Yoshlar orasida emotsional intellektni rivojlantirishning psixologik asoslari 191
Darvishxojayev Xasan Abdulxakimovich

Boshlang'ich sinf tabiiy fanlar darslarida virtual ta'lim texnologiyalaridan foydalanish imkoniyatlari 195
Djurayeva Nargis Narkulovna

Ingliz tilida talaffuzni oʻrgatishda samarali zamonaviy kompyuter dasturlari 198
Ernazarova Shahnoza Ergash qizi
Boshlangʻich sinf oʻquvchilarida ekologik tarbiyaning ahamiyati va maʼnaviyatga taʼsiri 202
Fayziyeva Dilfuza Tohir qizi
The Importance of Modern Technologies For Improving Speech Skills of Primary Students 206
I. A. Komolova
Boʻlajak pedagoglarning taʼlim jarayonida sunʼiy intellekt texnologiyalaridan foydalanishining oʻziga xos imkoniyatlari 209
Inadullayeva Sevara Qahramonovna
Oʻquvchilarning jamoada ishlash koʻnikmalarini rivojlantiruvchi metodlar 212
Jumanova Shaxnoza Baxromjanovna
Ulugʻbek Hamdamning “Isyon va itoat” romanida obrazlar hayotiga konfliktning taʼsiri 215
Karimova Mahliyoxon Mahkamjon qizi
Sharq mutafakkirlari qarashlarida harbiy xizmatchilarda psixik oʻzini oʻzi boshqarish muammolarining metodologik tahlili 219
Kiyomxujaeva Madina Rustambek qizi
Xorijiy tillarni oʻqitishda milliy va xalqaro tajribalarni solishtirish 224
Jumaboyeva Malika, Eshpolatova Nozima, Neʼmatova Shahzoda, Razzakova Nodira
Maktabgacha taʼlim tashkilotida markazlar faoliyatini rivojlantirishda tarbiyachining nutqiy madaniyati 227
Nazarova Zulayxo Turabovna, Oydinova Baxriniso Burxon qizi
Maktabgacha yoshdagi bolalarni faoliyatlar orqali maʼnaviy-maʼrifiy qiyofasini shakllantirishda tarbiyachining vazifalari 231
Niyozova Maftuna Normaxmat qizi
Boʻlajak oʻqituvchilarni raqamli taʼlim muhitida “Smart-Learning” texnologiyalarini samarali qoʻllashga tayyorlash metodikasi (umumiy pedagogika misolida) 234
Nurullayeva Ugulxon Ergashboyevna
Oʻqish savodxonligini rivojlantirishning zamonaviy didaktik yondashuvlari 237
Oripova Dilnozaxon Abduvosi qizi, Azimova Ziyoda Ergashevna
Adabiy taʼlimda oʻquvchilarning refleksiv koʻnikmalarini rivojlantirish pedogogik muammo sifatida 241
Qodirova Dilnoza Alisher qizi
“Yorugʻlik dispersiyasi va uni hosil boʻlishi” mavzusini eksperimental yoʻl bilan tushuntirish metodikasi 245
Rashidova Vazira Baxodir qizi
Oliy taʼlim muassasalari talabalarini akademik mobillik asosida oʻqitish tizimini takomillashtirish muammolari va ularning yechimlari 248
Ruziyeva Shoxida Fatilloyevna
Literature is A Reflection of the Soul and Culture of Humanity 254
Sayidova Sayyora Yorikulovna
Linguistic Devices in Detective Terminology of “The Purloined Letter” by Edgar Allan Poe 257
Shokirova Markhabo
Maktab direktorlarining psixologik bilimlarini rivojlantirishning ahamiyati va yoʻnalishlari 260
Talabayev Utkirjon Rosuljonovich
Boʻlajak harbiy xizmatchilarda empatiya orqali kasbiy moslashuvchanlikni oshirishning ijtimoiy-psixologik asoslari 263
Toshmatov Rustamjon Muydinjon oʻgʻli
Tanqidiy tafakkurni shakllantirishning pedagogik va psixologik nazariyasi boʻyicha xorijiy va mahalliy tadqiqotlar tahlili 266
Xudoyorova Gavhar Baxtiyor qizi
Maktabgacha yoshdagi bolalarni milliy qadriyatlar asosida tarbiyalash mazmuni va amaliy ahamiyati 271
Yakubova Zilola Zikirovna
Zulfiya sheʼriyatida vafodor ayol timsoli 274
Yusupova Muqaddam Mahmutjonovna
Yangi davr – yangi dars: taʼlimdagi zamonaviy metodlar 278
Jumoniyozov Nurbek Xudoyorovich
Взаимное сотрудничество Республики Узбекистан и Республики Азербайджан в формировании современной системы международных отношений 280
Исломов Абдулазиз Латиф угли

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

BOSHLANG‘ICH TA’LIM O‘QUV-TARBIYA JARAYONIDA MASHQ DAFTARINING O‘RNI VA AHAMIYATI

Bo‘ronova Maftuna Valijon qizi
Navoiy davlat universiteti Ta’lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (boshlang‘ich ta’lim) yo‘nalishi 2-kurs magistranti

Annotatsiya: Ushbu maqolada boshlang‘ich ta’lim tizimida mashq daftarlarining o‘quvchilar bilimini mustahkamlash, amaliy ko‘nikmalarini rivojlantirish va darslik bilan uyg‘un ishlashdagi o‘rni yoritilgan. Ayniqsa, matematika darsligi asosida olib borilgan tahlillar orqali mashq daftari ta’lim-tarbiyadagi samaradorlikka qanday ta’sir qilishi ochib berilgan. Metodik yondashuvlar, amaliy kuzatuvlar va mavjud adabiyotlar tahlili asosida ilmiy asoslangan xulosalar chiqarilgan.

Kalit so‘zlar: mashq daftari, boshlang‘ich ta’lim, matematika darsligi, metodika, bilim mustahkamlash.

Abstract: This article explores the role of workbooks in primary education, their significance in reinforcing students’ knowledge, developing practical skills, and working in harmony with textbooks. Special emphasis is placed on the mathematics textbook as a case study to analyze how workbooks contribute to the effectiveness of the educational process.

Key words: workbook, primary education, mathematics textbook, methodology, knowledge reinforcement.

Аннотация: В данной статье рассматривается роль рабочих тетрадей в системе начального образования, их значение для закрепления знаний учащихся, развития практических навыков и согласованного использования с учебником. Особое внимание уделено учебнику математики, на основе которого проведён анализ влияния рабочих тетрадей на эффективность учебно-воспитательного процесса.

Ключевые слова: рабочая тетрадь, начальное образование, учебник математики, методика, закрепление знаний.

KIRISH

Bugungi kunda ta’lim jarayonining uzluksizligi va sifatini ta’minlashda boshlang‘ich ta’lim muhim o‘rin tutadi. Ayniqsa, ta’limning ilk bosqichida o‘quvchilarda mustahkam bilim, ko‘nikma va malakalarni shakllantirish zarurati ortib bormoqda. Bunda darslik, o‘qituvchi kitobi, mashq daftari kabi ta’lim vositalari muhim ahamiyat kasb etadi. Shulardan mashq daftarining o‘rni alohida e’tiborga loyiq. Zero, u o‘quvchilarning mustaqil ishlash, bilimlarni amaliyotda qo‘llash, darslikdagi nazariy bilimlarni mustahkamlash vositasi hisoblanadi. Ayniqsa, matematika fani kabi aniq fanlarda o‘quvchilarning mantiqiy tafakkuri, hisoblash malakasi va muammoli vazifalarni hal qilish ko‘nikmasini rivojlantirishda mashq daftarining o‘rni beqiyosdir.

Boshlang‘ich sinf matematika darsliklari bilan birgalikda ishlab chiqilgan mashq daftarlari orqali o‘quvchilar nafaqat bilimlarni chuqurlashtiradi, balki mustaqil fikrlash, tahlil qilish va masalalarni hal qilish qobiliyatlarini ham rivojlantiradi. Mazkur maqolada aynan boshlang‘ich sinf matematika darsligi misolida mashq daftari vositasida olib borilayotgan o‘quv-tarbiya jarayonining samaradorligi, uning afzalliklari va dolzarb muammolari yoritiladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Pedagogik adabiyotlarda mashq daftarlari haqida ko‘plab fikr-mulohazalar mavjud. Abduqodirova H. (2017) o‘z tadqiqotlarida boshlang‘ich ta’limda mashq daftarlarining o‘quvchilarning faolligini oshirishdagi rolini alohida ta’kidlaydi (s. 42–47). Karimova A. (2020) mashq daftarlari yordamida bilimlarni chuqurlashtirish va mustaqil fikrlashni rivojlantirish usullarini bayon qiladi (s. 68–74). Mavlonov N. (2019) esa mashq daftari yordamida o‘quvchilarga individual yondashuv asosida ta’lim berish samaradorligini tahlil qilgan (s. 55–60).

Shuningdek, xorijiy adabiyotlarda ham workbooks haqida ko'plab tadqiqotlar mavjud bo'lib, ular orqali o'quvchilar mustaqil ishlashga o'rganadi, bilimlarni chuqurroq o'zlashtiradi. Masalan, Smith L. (2015) workbooks' role in math education is explained in terms of cognitive development and skill enhancement.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Matematika darslarida mashq daftarining o'rni va ahamiyati juda katta, chunki u o'quvchilarning matematik ko'nikmalarini mustahkamlash va rivojlantirishda asosiy vosita hisoblanadi. Mashq daftari quyidagi jihatlarda ahamiyatga ega: mashq daftarida bajariladigan ishlar o'quvchilarning faol ishtirokini ta'minlaydi. Bu jarayonda o'quvchilar matematik masalalarni yechish orqali o'z bilimlarini mustahkamlaydilar va mantiqiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantiradilar. Har bir mashqning bajarilishi o'quvchilarning amaliy ko'nikmalarini shakllantiradi va ular matematikani nafaqat nazariy, balki amaliyotda qo'llashni o'rganadilar. Mashq daftarining yordamida o'quvchilar darsda o'rganilgan materialni qayta ko'rib chiqadilar va o'zlashtirgan bilimlarini mustahkamlash imkoniyatiga ega bo'ladilar. Takrorlash va mashq qilish – bu o'quvchilarning bilimlarini chuqurlashtirish va mustahkamlash uchun eng samarali usullardan biridir. Mashqlarni doimiy ravishda bajarayotgan o'quvchilar matematik masalalarga tezda yechim topishni o'rganadilar.

Mashq daftarida bajariladigan masalalar o'quvchilarda mustaqil fikrlashni rivojlantiradi. O'quvchilar har xil turdagi masalalar orqali matematik muammolarni yechish, yangi usullarni qo'llashni o'rganadilar. Mashqlarni o'ziga xos usulda bajarish o'quvchilarda kreativlikni va mavjud bilimlarni yangi vaziyatda qo'llash qobiliyatini shakllantiradi. Mashq daftari orqali o'quvchilar matematikada kerakli nazariy va amaliy ko'nikmalarni rivojlantiradilar, masalan: arifmetik amallarni tez bajarish, geometrik shakllar va figuralar bilan ishlash, algebraik tenglamalarni yechish kabi. Bu ko'nikmalar o'quvchilarning matematik tafakkurini rivojlantirib, ularga turli masalalarni o'zlashtirish va yangi bilimlarni olish imkonini beradi. Mashq daftarining asosiy ahamiyatlaridan biri shundaki, u o'quvchilarga o'z-o'zini baholash va o'zlashtirish jarayonini kuzatish imkonini beradi.

O'quvchi o'zining kuchli va zaif tomonlarini aniqlab, qanday mashqlarni ko'proq takrorlash kerakligini bilib oladi. O'quvchilar o'zlari yangi bilimlarni o'zlashtirishda samarali yondashuvlarni sinab ko'rishlari mumkin. O'qituvchi uchun mashq daftarlarining nazorat qilish imkoniyati juda muhim. U o'quvchilarning matematikani qanday o'rganayotganini va qaysi joylarda qiyinchilikka duch kelayotganini ko'rib, darslarni shunga mos ravishda tuzishi mumkin. Mashq daftarlarida o'quvchilarning xatolari va zaif joylari aniqlanib, bu o'qituvchi tomonidan individual yordam ko'rsatish uchun bir necha imkoniyatlarni yaratadi. Matematikada bilimlarni mustahkamlash va natijaga erishish mashq va takrorlash orqali amalga oshadi. Mashq daftarida bajarilgan vazifalar o'quvchilarda ishonch va muvaffaqiyat hissini uyg'otadi, chunki ular mashqlarni samarali va o'z vaqtida bajarishga odatlanadilar.

Yakuniy natijani baholashda mashq daftarining roli juda katta – o'quvchilarning qanday o'rganganliklari va qaysi mavzularda kamchiliklari borligini aniqlashda alohida ahamiyatga ega. Matematika darslarida mashq daftari o'quvchilarning matematik ko'nikmalarini rivojlantirish, ularni mustahkamlash va o'zlashtirish jarayonini samarali tashkil etishda juda muhim vosita hisoblanadi. U o'quvchilarga mustaqil ishlash, muammolarni yechish va kreativ yondashuvni rivojlantirishga yordam beradi. Shuningdek, mashq daftari o'qituvchiga o'quvchilarning bilim darajasini baholash, ularga individual yordam ko'rsatish imkoniyatini yaratadi. Natijada, mashq daftari – bu o'quvchilarning matematik tafakkurini rivojlantirish, bilimlarni mustahkamlash va amaliy ko'nikmalarni shakllantirishdagi asosiy vosita bo'lib xizmat qiladi. Boshlang'ich sinf matematika darsliklariga moslab ishlab chiqilgan 4 qismli mashq daftarlari har bir sinf (1–4-sinf) uchun o'quv yiliga mo'ljallangan bo'lib, o'quvchilarning bosqichma-bosqich bilim olishini ta'minlaydi.

Quyida ushbu mashq daftarlari haqida to'liq ma'lumot va tahliliy yondashuv keltirilgan: boshlang'ich sinf matematika faniga oid mashq daftarlari 4 qismga bo'linadi:

1-qism – sentabr-oktabr oylari uchun;

2-qism – noyabr-dekabr oylari uchun;

3-qism – yanvar-mart oylari uchun;

4-qism – aprel-may oylari uchun.

Har bir qismda sinf darsligidagi mavzularga mos ravishda mashqlar, topshiriqlar, masalalar, mantiqiy savollar va ko'nikmani mustahkamlovchi vazifalar joylashtirilgan. Ushbu mashq daftarlari darslikning amaliy qo'shimchasi hisoblanadi. Quyida 3-sinf mashq daftarining ayrim topshiriqlari bilan tanishasiz.

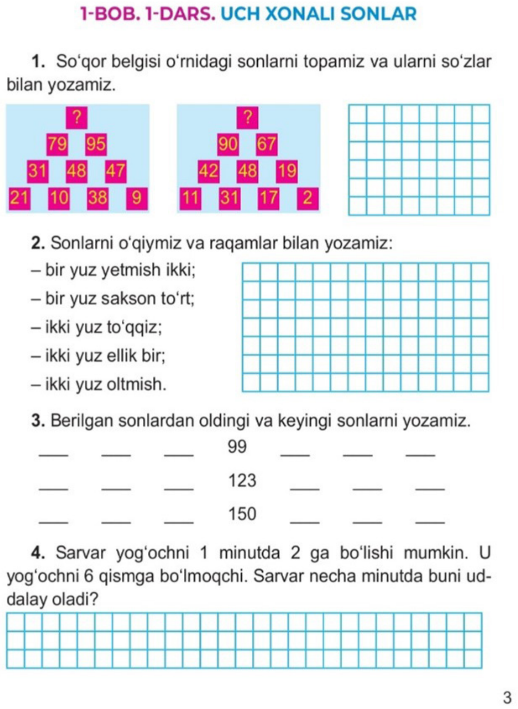
1-BOB. 1-DARS. UCH XONALI SONLAR

1. So'qor belgisi o'rnidagi sonlarni topamiz va ularni so'zlar bilan yozamiz.

?
79 95
31 48 47
21 10 38 9

?
90 67
42 48 19
11 31 17 2

2. Sonlarni o'qiymiz va raqamlar bilan yozamiz:
– bir yuz yetmish ikki;
– bir yuz sakson to'rt;
– ikki yuz to'qqiz;
– ikki yuz ellik bir;
– ikki yuz oltmish.

3. Berilgan sonlardan oldingi va keyingi sonlarni yozamiz.

___ ___ ___ 99 ___ ___ ___
___ ___ ___ 123 ___ ___ ___
___ ___ ___ 150 ___ ___ ___

4. Sarvar yog'ochni 1 minutda 2 ga bo'lishi mumkin. U yog'ochni 6 qismga bo'lmoqchi. Sarvar necha minutda buni uddalay oladi?

3

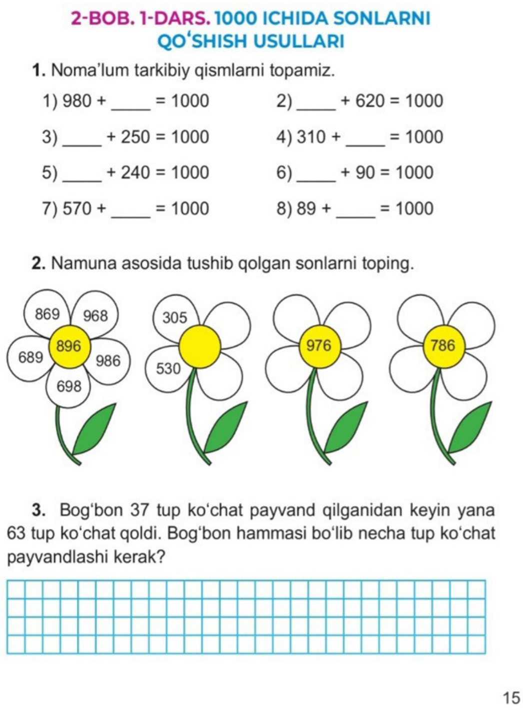
2-BOB. 1-DARS. 1000 ICHIDA SONLARNI QO'SHISH USULLARI

1. Noma'lum tarkibiy qismlarni topamiz.

1) 980 + ____ = 1000　　2) ____ + 620 = 1000
3) ____ + 250 = 1000　　4) 310 + ____ = 1000
5) ____ + 240 = 1000　　6) ____ + 90 = 1000
7) 570 + ____ = 1000　　8) 89 + ____ = 1000

2. Namuna asosida tushib qolgan sonlarni toping.

869 968 689 896 986 698
305 530
976
786

3. Bog'bon 37 tup ko'chat payvand qilganidan keyin yana 63 tup ko'chat qoldi. Bog'bon hammasi bo'lib necha tup ko'chat payvandlashi kerak?

15

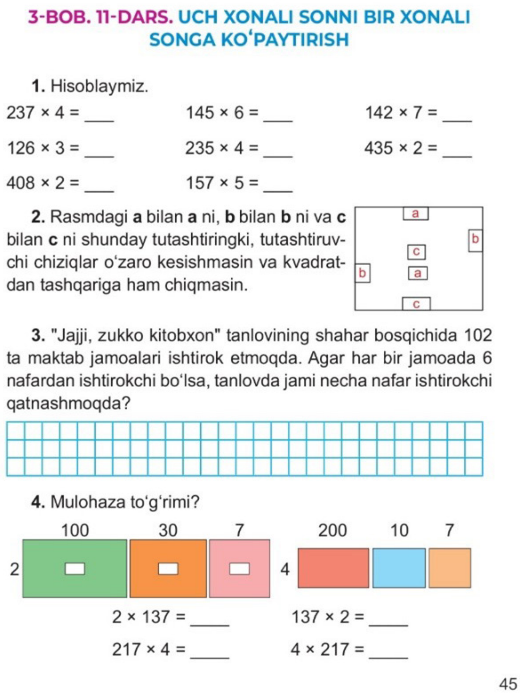
3-BOB. 11-DARS. UCH XONALI SONNI BIR XONALI SONGA KO'PAYTIRISH

1. Hisoblaymiz.

237 × 4 = ___　　145 × 6 = ___　　142 × 7 = ___
126 × 3 = ___　　235 × 4 = ___　　435 × 2 = ___
408 × 2 = ___　　157 × 5 = ___

2. Rasmdagi **a** bilan **a** ni, **b** bilan **b** ni va **c** bilan **c** ni shunday tutashtiringki, tutashtiruvchi chiziqlar o'zaro kesishmasin va kvadratdan tashqariga ham chiqmasin.

a b c a b c

3. "Jajji, zukko kitobxon" tanlovining shahar bosqichida 102 ta maktab jamoalari ishtirok etmoqda. Agar har bir jamoada 6 nafardan ishtirokchi bo'lsa, tanlovda jami necha nafar ishtirokchi qatnashmoqda?

4. Mulohaza to'g'rimi?

100 30 7
2
200 10 7
4

2 × 137 = ____　　137 × 2 = ____
217 × 4 = ____　　4 × 217 = ____

45

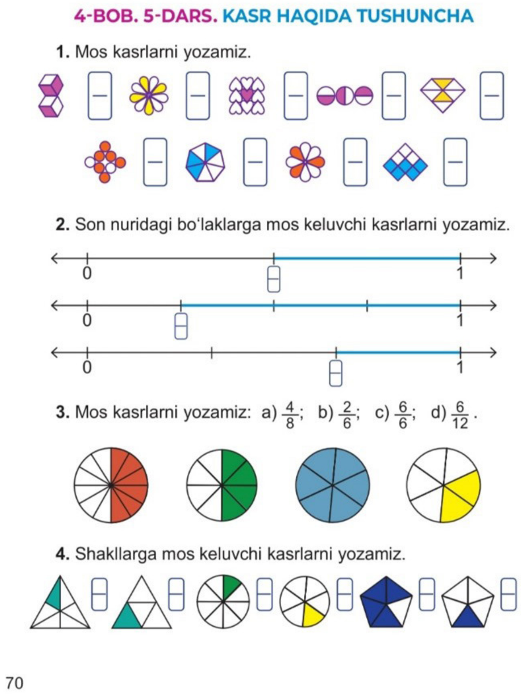
4-BOB. 5-DARS. KASR HAQIDA TUSHUNCHA

1. Mos kasrlarni yozamiz.

2. Son nuridagi bo'laklarga mos keluvchi kasrlarni yozamiz.

0 1
0 1
0 1

3. Mos kasrlarni yozamiz: a) $\frac{4}{8}$; b) $\frac{2}{6}$; c) $\frac{6}{6}$; d) $\frac{6}{12}$.

4. Shakllarga mos keluvchi kasrlarni yozamiz.

70

Ko'rib turganingizdek, mashq daftaridagi misol va masalalar qiziqarli, o'quvchini o'ziga jalb etuvchi ranglar va rasmlardan foydalanilgan.

TAHLIL VA NATIJALAR

Kuzatuvlar va tajriba natijalari shuni ko'rsatdiki, mashq daftari bilan ishlagan sinflarda o'quvchilar topshiriqlarni ancha ishonchli, to'g'ri va tez bajaradi. Masalan, 3-sinf A sinfida mashq daftari asosida dars olib borilgan bo'lsa, B sinfda faqat darslik asosida ishlangan. Natijada A sinfidagi o'quvchilarning 80% masalalarni mustaqil bajargan, B sinfda esa bu ko'rsatkich 55%ni tashkil etgan.

Shuningdek, mashq daftari yordamida ishlagan sinfda oʻquvchilarning darsga qiziqishi, topshiriqlarni kreativ tarzda bajarishi, masalaga yondashuvi yuqori boʻlgan. Oʻquvchilarning matematik tafakkuri, loʻnda va toʻgʻri yozish koʻnikmalari ham shakllanmoqda. Yakuniy natijani baholashda mashq daftarining roli juda katta – oʻquvchilarning qanday oʻrganganliklari va qaysi mavzularda kamchiliklari borligini aniqlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Matematika darslarida mashq daftari oʻquvchilarning matematik koʻnikmalarini rivojlantirish, ularni mustahkamlash va oʻzlashtirish jarayonini samarali tashkil etishda juda muhim vosita hisoblanadi. U oʻquvchilarga mustaqil ishlash, muammolarni yechish va kreativ yondashuvni rivojlantirishga yordam beradi. Shuningdek, mashq daftari oʻqituvchiga oʻquvchilarning bilim darajasini baholash, ularga individual yordam koʻrsatish imkoniyatini yaratadi. Natijada mashq daftari – bu oʻquvchilarning matematik tafakkurini rivojlantirish, bilimlarni mustahkamlash va amaliy koʻnikmalarni shakllantirishdagi asosiy vosita boʻlib xizmat qiladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Mavjud tahlillar asosida shuni aytish mumkinki, mashq daftari boshlangʻich taʼlimda oʻquvchilarning mustaqil ishlashiga, bilimlarini mustahkamlashiga, amaliyot bilan bogʻlab borishiga va individual yondashuv asosida taʼlim olishiga samarali xizmat qiladi. Ayniqsa, matematika kabi aniq fanlarda darslik bilan uygʻun holda qoʻllanilgan mashq daftarining oʻrni beqiyos boʻlib, u oʻquvchilarning kreativ fikrlashi, muammoga mustaqil yondashuvi va darsga boʻlgan qiziqishini oshiradi. Shu asosda quyidagi takliflar ilgari suriladi: mashq daftarlarini har bir darslik asosida zamonaviy metodik yondashuvlar bilan boyitish; oʻqituvchilarni mashq daftari bilan samarali ishlash metodikasiga oʻrgatish; mashq daftarlarida differensial yondashuv asosidagi topshiriqlar sonini koʻpaytirish; shuningdek, har yili ilmiy tadqiqotlar orqali mashq daftarlarining oʻquvchilarga koʻrsatgan taʼsirini tizimli baholab borish zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar roʻyxati:

1. Abduqodirova H. Boshlangʻich taʼlimda darslik va mashq daftarlarining uygʻunligi. – Toshkent: Fan, 2017. – B. 42–47.
2. Karimova A. Boshlangʻich sinflarda mashq daftari bilan ishlash metodikasi. – Samarqand: Maʼrifat, 2020. – B. 68–74.
3. Mavlonov N. Oʻquv jarayonida mashq daftarlardan foydalanish samaradorligi. – Buxoro: Ilm ziyo, 2019. – B. 55–60.
4. Smith L. Workbooks and student performance in primary education. – New York: Scholarly Press, 2015. – pp. 122–129.
5. Qodirova M. Matematika darslarida individual yondashuv. – Toshkent: Oʻqituvchi, 2021. – B. 81–88.
6. Ismoilov Z. Boshlangʻich sinf pedagogikasi. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2022. – B. 93–97.

13.00.00	Pedagogika fanlari
13.00.01	Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
13.00.02	Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
13.00.03	Maxsus pedagogika
13.00.04	Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
13.00.05	Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
13.00.06	Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohalari va bosqichlari bo'yicha)
13.00.07	Ta'limda menejment
13.00.08	Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
13.00.09	Ijtimoiy pedagogika
07.00.00	Tarix fanlari
19.00.00	Psixologiya fanlari
01.00.00	Fizika-matematika fanlari
02.00.00	Kimyo fanlari
03.00.00	Biologiya fanlari
09.00.00	Falsafa fanlari
10.00.00	Filologiya fanlari
11.00.00	Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov
Musahhih: Alibek Zokirov
Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2025. №5

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№C–5669245 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.